

Správa o mimoriadnom zhoršení vód na Slovensku v roku 2016

Slovenská inšpekcia životného prostredia, útvar inšpekcie ochrany vód (ďalej len ÚIOV) je odborný kontrolný orgán prostredníctvom, ktorého Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky vykonáva hlavný vodoochranný dozor vo veciach ochrany vód. ÚIOV prostredníctvom miestne príslušných odborov inšpekcie ochrany vód Inšpektorátov životného prostredia, Slovenskej inšpekcie životného prostredia (ďalej „OIOV“) preberá hlásenie o mimoriadnych zhoršeniach kvality vód alebo mimoriadnych ohrozeniach kvality vód (ďalej „MZV“) od pôvodcov a od toho, kto zistí príznaky MZV.

V roku 2016 OIOV zaevidovali 185 oznámení o MZV, pričom v 83 prípadoch sa šetrením nezistilo naplnenie znakov MZV podľa § 41 ods. 1 zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „vodný zákon“) a preto boli vyradené z evidencie. Zo 102 udalostí, ktoré naplnili znaky MZV bol pôvodca zistený v 74 prípadoch, čo je 72,5 % úspešnosť zisťovania pôvodcu MZV. V 53 prípadoch sa MZV prejavilo na povrchových vodách a v 49 prípadoch boli znečistené alebo ohrozené podzemné vody.

Prehľad o počte MZV na Slovensku v období od rokov 2006 až 2016, evidovaných SIŽP, je uvedený v tabuľke č.1.

Tabuľka č.1

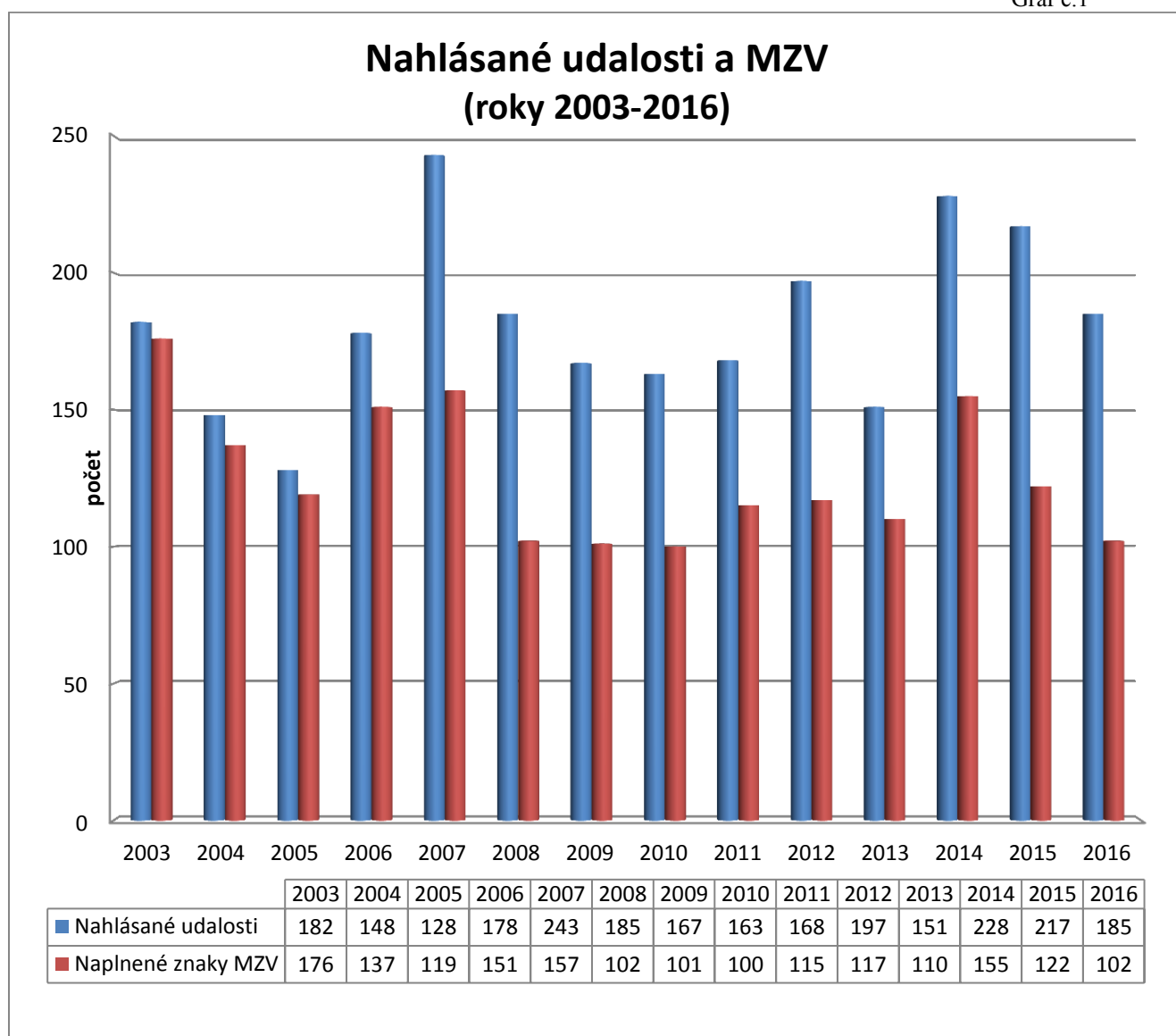
Rok	Počet MZV		Mimoriadne zhoršenie vód (MZV)					
			Povrchové vody			Podzemné vody		
	Ohlásené	Naplnili znaky	Celkový počet	Vodárenské toky	Hraničné toky	Celkový počet	Znečistenie	Ohrozenie
2006	178	151	94	0	3	57	6	51
2007	243	157	97	1	4	60	4	56
2008	185	102	49	0	6	53	4	49
2009	167	101	50	1	3	51	7	44
2010	163	100	42	0	2	58	2	56
2011	168	115	59	2	5	56	1	55
2012	197	117	67	0	7	50	2	48
2013	151	110	60	1	5	50	4	46
2014	228	155	62	0	7	93	4	89

2015	217	122	55	0	2	67	1	66
2016	185	102	53	0	1	49	7	42

Z uvedeného prehľadu vyplýva, že v roku 2016 bolo evidovaných o 20 MZV menej ako v roku 2015. Znížený počet MZV v roku 2016 oproti roku 2015 súvisel hlavne s poklesom MZV spôsobených dopravou a prepravou, v roku 2016 bolo evidovaných 24 prípadov MZV, oproti roku 2015, keď bolo evidovaných 40 MZV. Rovnako znížený počet MZV bol spojený s únikom znečisťujúcich látok z transformátorov, v roku 2016 bolo evidovaných iba 8 prípadov MZV oproti roku 2015, keď bolo evidovaných až 13 prípadov MZV.

Počet MZV je veľmi premenlivý tak ako vyplýva z Graf č.1, ktorý zobrazuje nahlásené udalosti ako aj MZV, ktoré naplnili znaky MZV od roku 2003 po súčasnosť, t.j. od obdobia, keď táto povinnosť pre ÚIOV vyplynula z vodného zákona.

Graf č.1

Prehľad o znečisťujúcich látkach, ktoré v rokoch 2006 - 2016 spôsobili MZV je uvedený v tabuľke č. 2.

Tabuľka č. 2

Rok	Počet MZV spôsobených										
	RLA	ZIE	PES	EXK	SST	PHN	ITL	NLK	OVO	ILT	NEZ
2006	69	3	2	14	0	0	4	3	28	6	22
2007	76	4	0	12	0	0	5	3	24	7	26
2008	65	2	0	7	0	0	2	2	15	3	6
2009	65	0	0	2	0	0	1	2	17	1	13
2010	60	3	0	10	0	1	1	4	12	6	3
2011	76	0	0	10	0	0	3	0	14	7	5
2012	66	1	0	13	0	0	3	3	14	3	14
2013	65	1	0	9	2	0	1	1	18	8	5
2014	112	3	0	8	2	1	1	2	12	5	9
2015	78	0	0	1	0	0	1	2	21	10	9
2016	52	1	0	11	0	1	0	4	14	6	13

Vysvetlivky: RLA - ropné látky, ZIE - žieraviny, PES - pesticídy, EXK - hospodárske hnojivá, SST - silážne šťavy, PHN - priemyselné hnojivá, ITL - iné toxické látky, NLK – nerozpustné látky a kaly, OVO - odpadové vody, ILT - iné látky, NEZ - nezistené látky

Z tabuľky č. 2 vyplýva, že na vzniku MZV sa aj v roku 2016 v najväčšej miere podieľali ropné látky a to až v 52 prípadoch, čo predstavuje 50,9 %. Ďalšou významnou skupinou, ktoré sa podieľali na vzniku MZV boli odpadové vody a to ich vypúšťanie do povrchových resp. podzemných vôd bez povolenia orgánu štátnej vodnej správy. Takéto MZV boli evidované v 14 prípadoch, čo predstavuje 13,7 %. V porovnaní s rokom 2016 došlo k výraznejšiemu poklesu počtu prípadov MZV spôsobených ropnými látkami, avšak došlo k významnému nárastu MZV spôsobených hospodárskymi hnojivami z jedného prípadu v roku 2015 na 11 prípadov MZV v roku 2016. Zvýšenie bolo spôsobené aj v dôsledku nevhodnej aplikácie organických hnojív ako fugátov a digestátov z bioplynových staníc na poľnohospodársku pôdu. Digestát a fugát je organické hnojivo, ktoré sa svojimi vlastnosťami blíži k minerálnym hnojivám.

V roku 2016 z celkového počtu riešených MZV (102) bolo v 14 prípadoch MZV zistený úhyn rýb, čo predstavovalo (13,7 %).

V roku 2016 boli v 74 prípadoch (72,5 %) zistení pôvodcovia MZV. Úspešnosť zistených pôvodcov MZV úzko súvisí so včasným ohlasovaním MZV. Hlavnou príčinou nezistenia pôvodcu MZV je najmä oneskorené ohlásenie MZV, t.j. po viac ako 6 hodinách od

jeho vzniku (v roku 2016 to bolo 11 prípadov MZV), prípadne zatajovanie jeho vzniku zo strany pôvodcu.

Z celkového počtu evidovaných MZV (102) možno konštatovať, že MZV nahlasujú predovšetkým občania SR a to v 48 prípadoch (47 %). V 15 prípadoch (14,1%) MZV nahlásili pôvodcovia MZV, v 11 prípadoch (10,8 %) to boli členovia Slovenského rybárskeho zväzu (SRZ), v 10 prípadoch (9,8%) oznámil MZV Hasičský a záchranný zbor (HaZZ) alebo operátor Integrovaného záchranného systému (IZS), v 7 prípadoch to boli iné organizácie (OŠVS, starosta a iné) v 6 prípadoch to bol správca vodného toku a v 4 prípadoch príslušníci Policajného zboru (PZ SR).

Prehľad časových relácií hlásenia vzniknutých resp. zistených MZV príslušnému OIOV je uvedený v tabuľke č. 3.

Tabuľka č. 3

Časové relácie ohlasovania MZV na SIŽP						
Rok		do 2 hodín	do 6 hodín	do 12 hod.	do 24 hod.	po 24 hod.
2006	Počet	99	29	2	10	11
	%	65,6	19,2	1,3	6,6	7,3
2007	Počet	98	27	7	14	11
	%	62,4	17,2	4,4	8,9	7,0
2008	Počet	71	13	5	5	8
	%	69,6	12,7	4,9	4,9	7,8
2009	Počet	63	20	3	11	4
	%	62,3	19,8	2,9	10,9	3,9
2010	Počet	58	19	9	6	8
	%	58,0	19,0	9,0	6,0	8,0
2011	Počet	79	15	8	7	6
	%	68,7	13,1	6,9	6,1	5,2
2012	Počet	66	30	8	6	4
	%	56,4	25,6	6,8	5,1	3,4
2013	Počet	60	26	11	9	4
	%	54,5	23,6	10,0	8,2	3,6
2014	Počet	91	26	12	16	10
	%	58,7	16,8	7,7	10,3	6,5
2015	Počet	76	31	2	6	3

	%	62,3	25,4	1,6	4,9	2,4
2016	Počet	72	14	4	5	2
	%	70,6	13,7	3,9	4,9	1,9

Údaje uvedené v tabuľke č. 3 dokumentujú, že plnenie povinností neodkladného nahlásenia MZV v roku 2016 sa oproti predošlým rokom zlepšilo. Počet MZV nahlásených do 2 hodín od ich zistenia sa zvýšil až o 8,3 % v porovnaní s rokom 2015, pričom včasné nahlásenie vzniknutého MZV je predpokladom k úspešnému zisteniu jeho pôvodcu, príčiny jeho vzniku a najmä dostatočne rýchleho a účinného zásahu pri odstraňovaní škodlivých následkov MZV.

Prehľad o príčinách MZV evidovaných SIŽP v rokoch 2006 - 2016 je uvedený v tabuľke č. 4.

Tabuľka č. 4

MZV podľa príčiny ich vzniku	Rok										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ludský faktor	30	32	10	13	9	22	34	17	19	14	16
Nevyhovujúci stav zariadenia z toho:	25	23	21	14	21	20	26	27	23	26	23
A. nedostatočná údržba	7	5	10	10	9	11	13	12	8	10	9
B. nevhodné technické riešenie	13	12	9	3	7	9	13	13	12	14	11
C. nedostatočná kapacita skladovacieho objektu a havarijnej nádrže	5	6	2	1	5	0	0	2	3	2	3
Mimoriadna udalosť z toho:	4	7	5	3	7	7	9	6	4	9	12
A. požiar	2	0	1	1	0	1	1	2	1	2	2
B. výbuch	2	4	2	1	3	2	1	0	0	2	2
C. poveternostné vplyvy	4	3	2	1	4	4	7	3	3	5	8
D. deficit kyslíka	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Doprava a preprava znečisťujúcich látok	44	54	44	32	28	28	18	35	44	40	24

A. doprava	38	50	38	27	24	28	17	34	41	39	23
B. preprava	6	4	6	5	4	0	1	1	3	1	1
MZV vzniklo mimo územia SR	1	0	0	0	0	1	1	0	0	1	0
Iná	20	10	10	24	22	25	10	12	38	11	10
Nezistená	23	31	12	15	13	12	19	13	27	21	17

Z tabuľky č. 4 vyplýva, že najväčší podiel na vzniku MZV si aj v roku 2016 stále udržuje doprava a preprava znečisťujúcich látok 24 (23,5 %), z toho v rámci automobilovej dopravy a prepravy bolo spôsobených 22 MZV a v železničnej preprave 2 MZV. V rámci automobilovej dopravy a prepravy (22 MZV) 13 MZV spôsobili slovenskí dopravcovia a prepravcovia a 9 MZV spôsobili zahraniční dopravcovia a prepravcovia. V súvislosti s dopravnými nehodami dochádza hlavne k úniku pohonných látok a prevádzkových kvapalín – ropných látok (motorová nafta, olej a pod.), ktoré sú podľa vodného zákona znečisťujúce látky, na pozemné komunikáciu, t.j. cestné teleso a jeho súčasti napr. priekopy, rigoly, násypy, zárezy do svahov a pod., pričom tieto znečisťujúce látky vnikli do prostredia súvisiaceho s povrchovou vodou alebo podzemnou vodou a následne spôsobili MZV.

Ďalším významným faktorom vzniku MZV bol v roku 2016 nevyhovujúci technický stav zariadenia alebo objektu, v ktorom sa zaoberalo so znečisťujúcimi látkami, t.j. nedostatočná údržba, nevhodné technické riešenie, nedostatočná kapacita skladovacieho objektu a havarijnej nádrže, čo predstavovalo 23 prípadov (22,5 %). Ďalšou príčinou je ľudský faktor, ktorý sa podieľal na vzniku 16 MZV, čo je 15,6 %.

V roku 2016 nebolo na vodnom toku Dunaj zaevidované žiadne MZV, avšak na vodnom toku Malý Dunaj boli evidované 2 MZV, ktoré sa prejavili úhynom rýb.

Za obdobie rokov 2006 - 2016 eviduje SIŽP na Dunaji celkovo 49 MZV spôsobených znečisťujúcimi látkami, spravidla sa jedná o ropné látky z plavidiel. Pôvodcov MZV sa podarilo zistiť len v 12 prípadoch. Prehľad o MZV evidovaných na rieke Dunaj od roku 2006 je uvedený v tabuľke č. 5.

Tabuľka č. 5

Rok	MZV na rieke Dunaj (počet)			
	celkový	v hraničnom úseku	pôvodca zistený	pôvodca nezistený
2006	7	3	1	6
2007	5	3	1	4
2008	5	5	0	5
2009	2	0	0	2
2010	1	1	0	1

2011	4	0	1	3
2012	6	0	3	3
2013	4	2	2	2
2014	12	7	1	11
2015	7	0	3	4
2016	0	0	0	0
Spolu	49	21	12	37

V roku 2016 ústredie ÚIOV neaktivovalo Komunikačnú jednotku Základného medzinárodného varovného strediska - PIAC 04 Slovensko, ktorú prevádzkuje v rámci Medzinárodného systému včasného varovania v povodí rieky Dunaj (Accident Emergency Warning System, AEWS).

V roku 2016 sa uskutočnili dve testovania v rámci AEWS. V dňoch 05. - 06. apríla 2016 sa počas 8. stretnutia členov expertnej skupiny APC EG vo Viedni uskutočnilo prvé spoločné testovanie AEWS 2.0, ktoré bolo zamerané na preverenie funkčnosti Medzinárodného systému včasného varovania v povodí Dunaja a spoluprácu základných medzinárodných varovných stredísk v celom povodí Dunaja (PIAC), pri prípadnom vzniku „havárie“ na vodnom toku medzinárodného významu. Druhé testovanie AEWS 2.0 sa uskutočnilo dňa 27. októbra 2016 vo večerných hodinách pracovného dňa. Toto testovanie nebolo vopred oznámené a jeho cieľom bolo preverenie funkčnosti systému AEWS, rýchlosti reakcie jednotlivých medzinárodných varovných stredísk v celom povodí Dunaja ako aj základné používanie uvedeného systému. Obidve testovania boli koordinované sekretariátom Medzinárodnej komisie na ochranu rieky Dunaj (ICPDR) so sídlom vo Viedni.

OIOV v rámci riešenia MZV je podľa § 41 ods. 10 vodného zákona oprávnený vyžadovať spoluprácu orgánov štátnej správy, resp. v rámci tejto spolupráce môže OIOV ustanoviť z ich zástupcov pracovnú skupinu. V roku 2016 z celkového počtu 102 evidovaných MZV OIOV požiadal o spoluprácu pri riešení MZV resp. ustanovil pracovnú skupinu v 91 prípadoch.

Pri riešení MZV vydávali OIOV príkazy pôvodcom MZV. Príkazy pôvodcom boli vydávané ústne a následne tieto príkazy boli zaznamenané vo výstupných dokumentoch z riešenia MZV, v ktorých bolo plnenie kontrolované OIOV v rámci zasadania pracovných skupín. V roku 2016 OIOV nevydali pôvodcom MZV žiadne opatrenia na odstránenie škodlivých následkov MZV rozhodnutím v správnom konaní.

Spolupráca orgánov a organizácií zúčastňujúcich sa riešenia MZV v roku 2016 bola na dobrej úrovni. Spolupracujúce subjekty rešpektujú požiadavky OIOV. Spolupráca s HaZZ a PZ SR sa využíva najmä pri MZV vzniknutých v súvislosti s dopravnými nehodami a úmyselným poškodením zariadení, pri ktorom dochádza k úniku znečisťujúcich látok. Osobitne treba vyzdvihnúť spoluprácu s HaZZ, ktorého príslušníci spolupracujú s OIOV pri

riešení takmer každého MZV spojeného s únikom znečisťujúcich látok a pri odstraňovaní škodlivých následkov MZV poskytujú významnú technickú pomoc.

V roku 2016 bola spolupráca na veľmi dobrej úrovni aj so správcom vodohospodársky významných tokov - SVP, š.p., Banská Štiavnica a jeho odštepnými závodmi, ktorí sa zúčastnili riešenia MZV, ako aj vykonávali odbery a rozbory vzoriek vôd.

Taktiež pri riešení MZV spolupracujú OIOV aj s miestne príslušnými Regionálnymi veterinárnymi a potravinovými správami (RVaPS) a to hlavne pri úhynoch rýb a iných vodných živočíchov a zabezpečujú odber a prepravu odobratého materiálu do laboratória na analýzy.

V rámci riešenia MZV v 3 prípadoch nebol zistený pôvodca a preto práce na bezprostredné zneškodnenie a odstránenie škodlivých následkov MZV boli na základe objednávky OIOV hradené z finančných prostriedkov Environmentálneho fondu. V roku 2016 bolo takto uhradených 86 191,69 eur.

Pri MZV bolo pôvodcom MZV na základe preukázania príčinnej súvislosti s prevádzkovaním ich zariadenia v čase, keď došlo k MZV uložený sankčný postih podľa vodného zákona. Do 31.12.2016 bolo v správnom konaní pôvodcom MZV uložených 24 pokút v celkovej výške 59 450 eur. Ďalšie pokuty za spôsobené MZV v roku 2016 budú v správnom konaní uložené v roku 2017.

Zo závažnejších MZV, ktoré boli zaevidované SIŽP v roku 2016 uvádzame nasledovné MZV a to:

1. Znečistenie vrtu v lokalite Holdošov mlyn (Hradište pod Vrátnom)

Znečistenie vo vrte HVH - 4 v lokalite Holdošov mlyn, k.ú. Hradište pod Vrátnom bolo ohlásené na OIOV Bratislava dňa 20.04.2016 o 13:50 h. operačným strediskom KR HaZZ Trnava. MZV sa prejavilo prítomnosťou neznámej znečisťujúcej látky na hladine podzemných vôd vo vrte HVH - 4, ktorý patrí Bratislavskej vodárenskej spoločnosti, a.s. Bratislava. Predmetné MZV šetрил aj Policajný zborom SR, pričom zistil, že príčinou vzniku MZV bolo násilné otvorenie a vyliatie znečisťujúcich látok (zmes opotrebovaných motorových a iných olejov) do vrtu - studne. Na základe predmetného hlásania OIOV Bratislava dňa 25.04.2016 ustanovil pracovnú skupinu zo zástupcov: Výskumného ústavu vodného hospodárstva, Okresného úradu Senica, odbor starostlivosti o životné prostredie, Slovenského vodohospodárskeho podniku, š.p., Správa povodia Moravy a Bratislavskej vodárenskej spoločnosti, a.s., ktorí odobrali vzorky vôd z vrtov v lokalite Holdošov mlyn. Z výsledkov analýz znečisťujúcej látky, ktorá spôsobila MZV bolo zistené, že vrt HVH - 4 bol kontaminovaný zmesou uhlíkov svedčiacich o znečistení ropným produktom typu motorového oleja, zároveň bolo zistené aj znečistenie vo vrtoch č. 3 a č. 2. Vzhľadom na uvedené skutočnosti, t.j. znečistenie vrtov a priepustné horninové prostredie v okolí vrtov, pracovná skupina konštatovala, že je potrebné vykonať prieskumno - sanačné práce za účelom zabránenia šírenia znečistenia a odstránenia znečisťujúcich látok z horninového prostredia, nakoľko znečistenie sa prejavilo aj v okolitých vrtoch. Sanačné práce vykoná odborne spôsobilá spoločnosť VODNÉ ZDROJE SLOVAKIA, s.r.o. Sanačné práce pozostávali:

1. odstránenia zdroja znečistenia – voľnej fázy z hladiny podzemnej vody,
2. vyčistenia záhlavia vrtov a steny zárubnice od znečisťujúcich látok,
3. sanačných prác (čerpanie a čistenie podzemnej vody zo studní HVH - 2 až HVH - 4, PV – 1,
4. monitoringu účinnosti sanačných prác a vývoja kvality vôd v záujmovom území odberom vzoriek vôd na laboratórne analýzy.

Sanačné práce boli ukončené dňa 19.08.2016 a bolo konštatované, že nie je potrebné vykonať ďalšiu sanáciu predmetného územia. Pôvodca MZV nebol zistený, nakoľko išlo o násilné vniknutie do predmetného vrtu v lokalite Holdošov mlyn.

2. Znečistenie toku Hornád - Spišská Nová Ves

Znečistenie toku Hornád ohlásil zástupca MO SRZ Spišská Nová Ves na OIOV Košice dňa 26.05.2016 o cca 07:00 hod. MZV sa prejavilo vytváraním peny. Ďalej ohlasovateľ na brehu ľavostranného prítoku rieky Hornád v časti skládka komunálneho odpadu Spišská Nová Ves - Kúdelník II (prevádzkovateľ spoločnosť Brantner Nova s.r.o.) spozoroval hasičskú hadicu, ktorá bola ponorená vo vodnom toku, pričom voda bola sfarbená do čiernej a zapáchala po odpadových vodách. Oznamovateľ ohlásil MZV aj na OO PZ v Spišskej Novej Vsi, ktorí v spolupráci s odborom kriminálnej polície vyhotovili fotodokumentáciu.

Na základe šetrenia MZV OIOV Košice ustanovil pracovnú skupinu zo zástupcov Okresný úrad v Spišskej Novej Vsi, odbor starostlivosti o Životné Prostredie, SVP š.p. OZ Košice, Správa povodia Hornádu a Bodvy, Prevádzkové stredisko Spišská Nová Ves, MO SRZ Spišská Nová Ves, ako aj pôvodcu MZV spoločnosť Brantner Nova s.r.o. Pracovná skupina vykonala dňa 26.05.2016 v čase o cca 10:20 hod. ohliadku areálu skládky Kúdelník II, kde bola pozorovaná zberná nádrž na priesakové vody, z ktorej boli priesakové vody prečerpávané hasičskou hadicou do ľavostranného prítoku rieky Hornád. V čase ohliadky bola voda v toku sfarbená do čiernej, pričom úhyn rýb ani pena neboli pozorované.

OIOV Košice požiadal zástupcu SVP, š.p., OZ Košice o odobratie vzoriek vôd z vodného toku Hornád z troch profilov: zo zdroja znečistenia, nad a pod zdrojom znečistenia a o následné vykonanie laboratórnych rozborov odobratých vzoriek v ukazovateľoch CHSKCr, pH, NEL a kyanidy. Štatutárny zástupca spoločnosti Brantner Nova, s.r.o. dňa 26.05.2016 nepoprel, že došlo k MZV a že predmetné znečistenie vodného toku bolo spôsobené nepovoleným vypúšťaním odpadových (priesakových) vôd z areálu skládky Kúdelník II. Z vyššie uvedeného vyplýva, že predmetným vypúšťaním priesakových vôd zo skládky pomocou prenosných hadíc a čerpadla došlo k vypúšťaniu odpadových vôd bez povolenia orgánu štátnej vodnej správy (§ 21 ods. 1 písm. c) vodného zákona), čím došlo k znečisteniu vodného toku Hornád a tým k vzniku mimoriadneho zhoršenia vôd v zmysle § 41 ods. 1 vodného zákona. Pôvodcovi bola uložená pokuta vo výške 20 000 eur.

Z á v e r

ÚIOV má podľa vodného zákona založenú pôsobnosť vo veci riešenia MZV, t.j. rozhodne o tom, či ide o MZV, riadi práce pri jeho riešení a vydáva pokyny na odstránenie škodlivých následkov MZV.

Z uvedeného dôvodu sú pri riešení MZV na jej pracovníkov kladené zvýšené nároky nielen na ich odbornú úroveň, organizačné schopnosti ale i na zabezpečenie nepretržitej 24 hodinovej služby.

Pri riešení MZV zohráva veľmi dôležitú úlohu spolupráca orgánov a organizácií podieľajúcich sa na riešení MZV v rámci pracovnej skupiny. V roku 2016 bola táto spolupráca na dobrej úrovni a osobitne treba vyzdvihnúť spoluprácu s pracovníkmi HaZZ, s ktorými OIOV spolupracujú v najväčšom počte prípadov MZV.